

Uudised

Hea klient!

Viimastel kuudel on enamik meediaväljaannetest toinud meid negatiivsete uudistega. Olgu märksõnadeks Eesti majanduslangus, järgmise aasta riigieelarve, sündmused Gruusias või siis tänavune ilm. Ilmast rääkides on minule jäänud tunne, et sellel aastal saavad ka paljud “linnainimesed” ilmastiku tekitatud probleemist aru ja selliseid lahmivaid kommentaare või mõtteavaldusi on vähem kuulda. Kõike seda negatiivset lugedes/kogedes tekib küsimus: “On meie igapäevases elus ka midagi positiivset?” Meil, Jõudluskontrolli Keskuses, on! Tulevikku vaadates on oluline, et meie uued teenused on leidnud tootjate poolt sooja vastuvõtu. Seakasvatajatele mõeldud Possu uus versioon on üle saamas oma sünniraskustest ning programmi kirjutamisel tehtud näpuvead on parandatud. Meeldivald positiivse vastuvõtu osaliseks on saanud selle aasta algusest piimatootjatele pakutav Koondaruanne, millele oleme loomapidajate soove arvestades lisaks teinud Farmi koondaruande. Omalt poolt oleme ehk vähem reklaaminud kõrvamärkide ja asendusmärkide saatmist meie piimaprooviautoga, kuid ka seda võimalust kasutavad loomapidajad järjest rohkem ja rohkem. Üha populaarsemaks muutub loomapidajatele loodud võimalus esitada loomade registri andmeid PRIAsse läbi Vissukese. Lisaks ilmus Soome põllumajandusajakirjas Käytännön Maamies nr 10/2008 artikkel, milles antakse igati positiivne ülevaade Jõudluskontrolli Keskuse tegemistest ning Eesti piimanduse arengu eduloost. Positiivsetele uudistele pani punkti septembrikuu Maamajanduses ilmunud prof Olav Kärde mõtteavaldus: “Meie jõudluskontrolli ja karjaaretuse süsteem on väga heal tasemel, seal töötavad asjatundjad ja väga pühendunud inimesed.”

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Lammaste geneetiline hindamine

Lammaste jõudluskontrolli läbiviijaks Eestis on Eesti Lambakasvatajate Selts, kes alates 2004. a teeb seda Jõudluskontrolli Keskuse loodud tarkvara ja andmehoiu teenust kasutades. Täiendava teenusena on JKKe kujundamisel lammaste geneetilise hindamise süsteem. Toimunud on esmane geneetiline hindamine ehk testhindamine. Hinnati viljakuse aretusväärtsus elusalt sündinud tallede arvu alusel ja jõudluse aretusväärtsus tallede 100 päeva massi alusel. Testhindamise tulemuste ja ühiste arutelude põhjal kujundab ElaS edasised sammud ametliku geneetilise hindamise tegemiseks.

Uendusmeelsed seakasvatajad

Lõppenud on üleminek Possu kolmandale versioonile – kõik jõudluskontrolli tegevad farmid töötavad Possu 3-ga. Suurimaks täienduseks on ülevaate saamise võimalus noorte, kasvavate sigade ööpäevasest juurdekasvust, kasutatud sööda kogustest ja söödaväärindusest. Mitmel viimasel aastal on seasõõt olnud kallis, aga sealiha müügist saadav rahasumma ei ole suurenenud. Seetõttu on omanikul oluline omada ülevaadet, kui hästi tema seakari väärib sööta juurdekasvuks. Seda mõjutab nii aretustase kui ka ratsioonide koostis. Söödaväärindus näitab, mitu kg sööta on kulutatud ühe kg juurdekasvu tootmiseks. Kui Possust tulevad söödakulu analüüsid näitavad liiga suurt numbrit, tähendab see ka suurt rahakulu. See omakorda sunnib üle vaatama ratsioonid ja kui need on optimaalsed, siis tuleb põhjust otsida seakarja aretustasemest.

Neid näitajaid hinnati kunagi Kehtna ja Tartu seakasvatuse katsejaamades, aga need asutused on tänaseks oma töö lõpetanud. Loodame väga, et Possu 3 suudab seda lõiku mingilgi määral asendada ja omanikud oskavad ööpäevaste juurdekasvude, sööda koguste ja söödaväärinduse analüüside abil üles leida oma farmi kitsaskohad ning need likvideerida. Tulenevalt farmi tootmise iseärasustest on programmi võimalik kasutada nii täistsükliliga seafarmis kui ka ainult emiseid või ainult nuumikuid kasvatavas farmis.

Andmete koosesitamine kasvab

Pikalt kavandatud JKK jõudlusandmete ja PRIA veisteregistri andmete koosesitamine käivitub selle aasta mais. Lühidalt – loomakasvataja saab Vissukese kaudu esitada samaaegselt mõlemale asutusele loomade poegimise/märgistamise ja väljamineku andmeid. Pakutud teenus on hästi vastu võetud – siiani on olnud 33 teenuse kasutajat, kes on saatnud e-PRIAsse 4600 kirjet, kusjuures populaarseimat, vasika märgistamist on saadetud 3000 kirjet, mis moodustab 8,5% piimaveiste märgistamise kirjetest.

Oleme veendunud, et koosesitatud andmete maht kasvab edaspidi veelgi. Eelduse selleks annab teenuse edasiarendamine loomapidajate spetsiifilisi vajadusi arvestades. Aravete Agro OÜ soovil, kes saadab sündmusi failiga, lisasime võimaluse saata koos poegimise andmetega ka märgistamise andmed. Poegimise kirjes tuleb elusatele vasikatele anda täiendavalt vaid registrinumber. Märgistamisandmetes vajalik märgistamise kuupäev pannakse samaks poegimise kuupäevaga ja ehitise koodi, kus poegiv lehm asub, leiab programm. Vajadusel saab neid enne e-PRIAsse saatmist Vissukese PRIA-märkmikus muuta (põhjalikult on see kajastatud Vissukese failivahetuse juhendis).

Teine ettepanek tuli Estonia OÜlt sooviga lihtsustada noorloomade elusmüügi andmete esitamist. Suurtootja võib ühele ostjale müüa korraga palju loomi ja siis on loomakaupa andmete esitamine, kus muutub vaid looma registrinumber, väga tüütu. Nüüd saab anda elusmüüki kuni 20 loomale korraga.

Täiendav info aretuspullide valikuks

Kõrge piimatoodanguga lehmadel on sageli probleemid tiinestumisega. Augustikuu hindamisest alates saab aretaja oma karjale pulle valides vältida neid loomi, kellel on tütarde sigivusnäitajate alusel hinnatud sigivuse aretusväärtsus väga madal. Pullide suhteline sigivuse aretusväärtsus avaldatakse JKK piimaveiste geneetilise hindamise lehel koos suhtelise üldaretusväärtsuse SKAV tulemustega.

Karja suurema viljakuse kindlustab teadlik ristamine

Aretusühistu aastakoosolekul tõdesime, et 14 aastat toimunud järjekindel valik liha kvaliteedi osas on end õigustanud. Aeg on tähelepanu suunata emiste viljakuse tõstmisele ja aastaemisel võõrutatud põrsaste arvu suurendamisele.

Igasuguse analüüsi aluseks on algandmed, nende abil hetkeolukorra määratlemine ning analüüsist tulenevalt uute eesmärkide seadmine. Järgnevas analüüsis on kasutatud JKK andmebaasi andmeid. Ühtlasi tänan neid farmereid, kes kasutavad jõudlusandmete kogumiseks Possu programmi ja edastavad need hindamiseks Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasi, andes sellega suure panuse aretusprogrammi “Marmorliha” elluviimiseks. Analüüs on vaesem nende karjade võrra, kes kasutavad küll seemendusjaama kultide spermat, kuid andmebaasiga ei suhtle. **Tõeterake 1 – viljakuse päritavuskoeffitsient on madal ja vähe päritav. Viljakust saab suurendada teadlikku ristamist kasutades.**

Tõestuseks on tabel 1, mis kajastab puhtatõuliste ja erinevate ristandkombinatsioonide viljakust neljal viimasel aastal. Selgelt eristub teistest tõukombinatsioonidest kahe valge tõu esimese põlvkonna ristandemiste viljakus. Kõik teised toovad põrsaid puhtatõuliste emistega samal tasemel või isegi vähem.

Tõeterake 2 – ristamisel avalduv heteroosiefekt on suurim esimese põlvkonna ristandemiste (LY, YL) seemendamisel põlvnemiselt puhtatõuliste lihatõugu kultidega (P). Tõestus on tabelis 2, milles on toodud seemendusjaama karjas olevate kultidega saadud pesakondade arv ja keskmine viljakus. Kui tabelis 1 küünib puhtatõuliste pieträänemiste viljakus vaevalt

10 põrsani pesakonnas, mis on lihatõugudele iseloomulik, siis puhtatõuliste pieträäni tõugu kultide viljakus on kõrgeim - 11,1 põrsast. See on seletatav sellega, et valdavalt kasutatakse neid kulte ristandemiste seemendamiseks. Emiste seemendamisel djurok-landrassi ja hämpšir-pieträäni ristandkultidega jäävad pesakonnad võrreldes pieträäni tõugu kultidega keskmiselt 0,2-0,3 põrsa võrra väiksemaks.

Järeldus: Tabelis 2 toodud pesakonna andmete alusel saab väita, et puhtatõulise pieträäni tõugu kuldi kasutamine ristandemiste seemendamiseks annab võimaluse suurendada viljakust.

Tõeterake 3 – puhtatõuliste lihatõugu kultide (P) järglased ristandemistega (LY, YL) on ühtlasema lihakehade kvaliteediga kui lihatõugu ristandkultide (DL, HP, PH) järglased. Seda näitab siiani hinnatud lihakehade analüüs, mille kohta saate lugeda Aarne Põldvere artiklist Tõuloomakasvatases 2/2008. Aretus on üks komponent seakasvatases, mille olulisust ei tasu alahinnata. Arvestades neid loodusseaduste tõeterakesi on majanduslikult mõistlik karjades välja vahetada erineva veresusega tootmismised kahe valge tõu esimese põlvkonna ristandemiste vastu ja saada aastaemise kohta pesakonnas üks elusalt sündinud põrsas keskmiselt juurde. Selle tegevuse aluseks on täpne põlvnemis- ja jõudlusarvestus, piisav puhtatõuliste emiste olemasolu, et tagada karjale vajalikul arvul F1 ristandnooremiste üleskasvatamine. Toetudes eelnevale seame endale eesmärgiks karjades emiste veresuse korrastamise. See õigustab end majanduslikult!

Tabel 1. Emiste viljakus erinevatel tõugudel ja ristandkombinatsioonidel JKK andmed 2004-2007

Aeg	Tõukombinatsioonid									
	L	Y	P	LxY	YxL	LxLY	YxLY	LxYL	YxYL	Muu
2004	10,8	10,4	9,6	11	11,2	10,2	10,5	11,1*	10,5	10,1
2005	10,7	10,3	9,8	11	11	10,1	9,9	10,5	9,4	10,5
2006	10,7	10,2	10	10,9	11	9,9	10	11,1**	8,9	9,9
2007	10,8	10,3	9,9	10,8	11,1	9,6	9,6	10,9	8,8	10,5

* - aastaemiste arv 6

** - aastaemiste arv 21

Tabel 2. Seemendusjaama aktiivsete kultide viljakuse andmed 13.08.2008. a seisuga

Kuldi tõug	Sündinud pesakondade arv	Keskmine viljakus
Landrass	1906	10,9
Jorkšir	934	10,6
Pieträän	2855	11,1
Djurok-landrass	2815	10,9
Hämpšir-pieträän Pieträän-hämpšir	1624	10,8
Hämpšir	651	10,0

Anne Lilleorg
Eesti Tõusigade Aretusühistu
aretusspetsialist

Kasulik teave Possu programmi kasutajatele

Possu 3-le üleminekul on enim küsimusi esitatud seoses käibe aruandega, aga on ka muid nüansse, mida peab programmi kasutamisel teadma. Lühidalt välja tuues on need järgmised:

1. Käibe aruandes ei lähe imikpõrsad võõrutuskirje sisestamisega automaatselt võõrdepõrsaste gruppi. Vastav kirje tuleb ise sisestada, näidates ära arvu, massi ja võõrdepõrsa asukoha.

2. Käibe aruandes on **karja täienduseks kasvatatavad noorsead kuni testimiseni nuumikute grupis**. Karja täienduseks valitud sead tuleb nuumikute grupist välja kanda, valides väljamineku liigiks **Põhikarja viimine**. Karja täienduseks müüdavad testitud nooremised ja kuldid tuleb müüa nuumikute rühmast, valides väljamineku liigiks **Väljaminek nuumakarjast**.

3. Võõrdepõrsaste, kesikute ja nuumikute farmisisesel liikumisel ühest asukohast teise on kindlasti vaja sisestada ka **uus või vana asukoht**. Kui asukoht jätta panemata, siis programm ei suuda käibe aruandes viia sigu ühest käibegrupist teise.

4. Teadma peab, et programm tekitab automaatselt võõrdepõrsaste, kesikute ja nuumikute sissetuleku (väljamineku) kirjega vastava kirje ka teises asukohas. Kui seda ei jälgita, võib tekkida topeltkirjeid ja käibe aruandes tekib rida **Vastuolu andmetes**. Sellise rea tekkimisel ei arvuta programm ööpäevast juurdekasvu ja söödaväärindust.

5. Emiste ja kultide karjavõtmisel on vaja kindlasti sisestada loomale rakendus – kui seda ei tehta, ei suuda programm koostada korrektset käibe aruannet ja seemendusi kuldiga ei saa sisestada.

6. Probleeme aitab vältida kui andmete parandamisel valed kirjed kustutada ja sisestada uuesti õiged andmed. Seda tehes tuleb mõttega kaasa töötada ja kontrollida ka parandatud kirjega seotud järgnevad sündmused (nt hukkunud imikpõrsaste arvu parandamisel on kasulik jälgida ka võõrutusandmete õigsust).

7. Kui olete andmed sisestanud, aga need ei ilmu sea või sündmuste aknas nähtavale, kasutage nuppu "**Värskenda**".

8. Sööda sissetuleku ja inventuuri sisestamise vormid on identsed. Seetõttu ei ole vaja sööda jääki perioodi lõpus eraldi kirjena sisestada sellisel juhul, kui sööt on tulnud punkrisse vaadeldava perioodi viimasel päeval.

9. Perioodi (tavaliselt kuu) lõpus ei tohi sööda jääk olla suurem kui viimase sissetulnud sööda kogus – programmis tekib tõrge ja söödaanalüüs ei ole õige.

10. JKKst seni telefonitsi ja e-kirjaga edastatud veateated on nüüd nähtavad ka Possu programmis **Karja ülevaade/Probleemid**.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade jõudluskontrolli sektori juhataja

Possu nuumikute moodul

Rõõm on tõdeda, et huvi nuumikute mooduli kasutamise vastu on olnud üllatavalt suur. Seda, kuidas keegi uue asja vastu võtab, võib mingil määral võrrelda moega – alati on esimesed julged nõus esimesel võimalusel selga panema ultramoodsad riided, teine osa võtab uue moe omaks aasta pärast, mingi osa jääbki konservatiivseks ja kannab vanu riideid edasi. Nii on ka tarkvara uuendustega. Kohe, kui 1. septembril lõppes nuumikute mooduli tasuta katsetamise aeg, tellis litsentsi kaheksa täistsükliga seafarmi. See tähendab seda, et 21% jõudluskontrollis olevatest farmidest on nuumikute mooduli kasutusse võtnud. Esimene nuumikute litsents telliti juba 2. juunil ja tellijaks oli Muuga PM Osühing. Need, kellel edaspidi tekib vajadus nuumikute mooduli kasutamiseks, peavad ostma vastava litsentsi. Tellimiskirja koos hinnakirjaga saab JKK koduleheküljelt aadressil http://www.jkkeskus.ee/pages/siga/possu/possu_tellimiskir.rtf.

Siinkohal tahan tänada kõiki neid, kes leidsid aega ja edastasid meile oma mõtteid selle kohta, mida Possu nuumikute moodul võiks seakasvatajale pakkuda. Samuti täname kõiki teid mõistva suhtumise eest Possu 3-le üleminekul ja vabandame ebatäpsuste pärast, mis tulid ilmsiks programmi testimisperioodil.

Külli Kersten

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia, V osa

EESTI

sugu
sulg
suur valge (SV)
sõrg
sõrgats
sälkimine
sälkimistangid
söödaväärindus (sü/kg)
söötmispäevad
sündinud elusalt
sündinud surnult
sündmused
sünniaeg
sünnikoht
sünnimass

INGLISE

sex, gender
pen, crate
Yorkshire (Y), large white (LW)
hoof
pastern
pulling out, ear-marks clipping
ear clip, ear-mark
feed conversion fu/kg
female-days
alive born
stillborn
producing events
date of birth
place of birth
birth weight

SAKSA

Geschlecht
Bucht
Edelschwein (DE)
Klauen
Fesselung
Kerben
Kerbzange
Futtermverwandlung
Futterntage
Lebend geboren
Tot geboren
Produktionvorgang
Geburtsdatum
Geburtsort
Geburtsgewicht

VEENE

пол
загон
крупная белая (КБ)
копыто
бабка
перфорация
щипцы для перфорации
пересчет корма
дни кормления
рожденные живыми
рожденные мертвыми
события
дата рождения
место рождения
масса при рождении

Soome ajakirjas tutvustati Eesti piimatootmist

Eelmises lehes kirjutasime, et aprillis käisid JKKs ja kolmes farmis külalised Soomest. Augustis ilmus ajakirjas "Käytännön Maamies" sellest reisist kaks artiklit. Esimene tutvustas Eesti loomakasvatuse arengut ning JKKd, teine artikkel jutustas AS Tartu Agro tegemistest.

Ajakirjaniku tunnustuse pälvib Eesti kiire areng piimatootmises. Artiklis antakse kiitev hinnang ka JKK tegemistele. Erilist tähelepanu väärivad infotehnoloogia ja andmetöötuse areng. Eesti saavutusi kommenteerib Soome nõustamis- ja jõudluskontrolliorganisatsiooni ProAgria arendusjuht Juho Kyntäjä artiklis järgmiselt:

"Seitsmeteistkümne iseseisvusaasta jooksul on Eestis toimunud suured muutused. Alguses ei olnud areng sugugi vaid positiivne. Piimatoodang lehma kohta jõudis iseseisvumiseelsele tasemele 1997. a. Kui vaatame 2000ndatel toimunud arenguid, on piimatoodang lehma kohta Soomes kasvanud 145 kg aastas. Eestis on suurenemine olnud peaaegu kahekordne - 300 kg aastas. Keskmise toodangu erinevus on 2007. a tulemuste põhjal sellele vaatamata siiski veel üle 1700 kg. Toodangu osas on Eestis veel tegemist, et Soome karjadele järele jõuda, kuid see on võimalik. Teine oluline asi on piima kvaliteet, mis meil on juba varem korda saadud, kuid Eesti poolel jätkub seda tööd veel pikemaks ajaks."

Eesti jõudluskontroll on Kyntäjä arvates tasemel. "Soome ja Eesti jõudluskontrollis on ajalooliselt väljakujunenud erinevusi, kuid nende alusel ei saa süsteeme paremusjärjestusse panna."

Kyntäjä väimustavad eestlaste poolt jõudluskontrolli jaoks tehtud programmid. "Lühikese ajaga on seal loodud paindlik süsteem, mis on mõneski kohas juba ees meil pikaajaliselt arendatud vahenditest."

Eestlastelt tasub Juho Kyntäjä sõnul käia hankimas kogemusi ja oskusi eriti suurte üksuste kohta. "Kuna karja suurus on meist ees, leidub Eestis oskusi, mida on vaja suurte komplekside juhtimisel nii tööjõu kasutamise osas kui ka selles, kuidas vabas turumajanduses hakkama saada. Eesti suurkarjade piimatootmise konkurentsivõime on selgelt soomlastest ees".

Tartu Agrot tutvustavas artiklis räägitakse ettevõttest tervikuna ja piimatootmise tulemustest. Ajakirjanik annab ülevaate aretustööst, loomade pidamisest ja söötmisest ning muudest igapäevastest tegemistest karjas. Ettevõtte kõrge piimatootmise tase saab tunnustuse osaliseks.

Hiiumaa loomapidaja!

Oktoobrikuust alates teenindab Hiiumaa kliente Arne Põlluäär, kes on ühtlasi ka JKK zootehnik Saaremaal. Hiiumaa kontori asukoht ei muutu, ent uued vastuvõtuajad on iga kuu teine ja neljas kolmapäev kell 12.00-16.00.

Uus töötaja

Alates 1. septembrist müüb ja postitab kõrvamärke Ilme-Tiiu Jõudu.

Muhedat

Vana õpetaja kõnnib mööda teed ja näeb, kuidas Atsi talu noorem poeg üritab ümber läinud heinakoormaga midagi peale hakata.

"Tule puhka veidi, ajame paar sõna juttu, siis tulen sulle appi!" ütleb õpetaja. "Isale see ei meeldiks," vastab poiss ja harutab heinakuhja edasi.

"Ei noh, tule siis võta tilk vettki," jätkab õpetaja. "Isale see ei meeldiks," vastab poiss uuesti.

"No kas ta on sul mõni orjapidaja või? Kus ta on, õpetaksin teda lapsi kasvatama!" ärritub õpetaja. "Heinakuhja all," kõlab vastuseks.

Tööjuubelid

4. nov **Maire Põhjala** (Harjumaa zootehnik) – 10

16. nov **Mart Uba** (biomeetria sektori juhataja) – 30

3. dets **Mart Kuresoo** (laboratooriumi juhataja) — 35

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00